

Vogeltellers in de milieubeweging

Alco van Klinken

Het doel van vogels tellen is officieel: het verzamelen van gegevens die ten goede komen aan de natuur- en milieubescherming. Bij tellingen vertonen de deelnemers een grote inzet en betrokkenheid. Je zou verwachten dat veel vogeltellers ook actief zijn in de natuur- en milieubeweging. Dat valt in de praktijk nogal tegen. In dit artikel worden een paar verklaringen gegeven. De enkele vogelaar die meedraait in de natuur- en milieubeweging, lijkt wel een eigen inbreng te hebben.

Vogels tellen: waarom?

De doelstelling van Sovon, de telorganisatie van Nederland, luidt onder andere: het beschikbaar maken van de resultaten ten behoeve van natuurbeschermingsbeleid en -beheer. Veel individuele tellers zullen door hetzelfde motief worden gedreven, naast de gezonde reden dat vogels tellen gewoon leuk is.

De praktijk van het vogels tellen kost een inzet, die vaak verbazing wekt bij familie en verjaardagsgasten: vroeg op, lange reizen, buiten zijn in omstandigheden waar de gemiddelde burger de tv aandoet. Die getoonde inzet straalt uit dat vogeltellers zich sterk betrokken voelen bij de vogels. Het lot van die vogelwereld gaat de teller ook ter harte.

Vanuit het officiële doel van de vogeltellingen en door de inzet van de tellers zou je denken dat het tellen en het beschermen hand in hand zou gaan. Dat blijkt niet zo te zijn: er wordt steeds meer geteld, maar met de bescherming van veel vogels gaat het steeds slechter.

Een hecht verband tussen tellen en beschermen roept verder de verwachting op dat een grote groep mensen in bijvoorbeeld zowel vogeltellingen als de milieubeweging actief zijn. Ook dat is niet het geval.

Milieubeweging: wat doet zij?

De milieubeweging is een bont geheel. Tussen enerzijds oud-hippies en anderzijds belangenbehartigers-in-net-pak kun je alle mogelijke typen aantreffen. Er zijn echter niet veel vogeltellers binnen deze beweging actief. De enkeling op wie je stuit roept vaak herkenning op.

De gezamenlijke milieubeweging vormt een vakbond voor natuur- en milieubelang.

Door haar verscheidenheid is het moeilijk om één omschrijving van de milieubeweging te geven. Er zijn internationaal opererende organisaties zoals Greenpeace en het Wereld Natuur Fonds. Binnen Nederland is er groweg een tweedeling te zien in 'consumentgerichte' clubs (zoals Milieudefensie en het IVN) en groepen die zich op de overheid richten (Stichting Natuur en Milieu, de Waddenvereniging en provinciale milieufederaties). De onderwerpen waar de milieubeweging zich mee bemoeit zijn 'grijs' (milieuvervuiling, industrie, consumptie, milieubewustheid) en 'groen' (ruimtelijke ordening, landbouw, natuur). In 'groene' kwesties wordt veel samengewerkt met natuurbeheerorganisaties, zoals Natuurmonumenten, de provinciale Landschappen en Staatsbosbeheer.

Milieuo-organisaties staan op een grensvlak tussen vrijwilligers, politici en ambtenaren. De organisaties zijn steeds op zoek om de aandacht voor de natuur en het milieu levend te houden. Ook worden bij actuele onderwerpen de belangen zo goed mogelijk verdedigd: het mestbeleid en grote bouwprojecten zoals uitbreiding van Schiphol of de Betuwelijn zijn hiervan voorbeelden.

De te volgen strategie eist van de organisaties veel zorg: moet je meedenken of oppositie voeren. Tenslotte is de ondersteuning van plaatselijke natuur- en milieugroepen erg belangrijk. De plaatselijke achterban vormt de ogen-oren en het kritisch-houdende geweten.

Bekeken door de vogelaarsbri

Voor degene wiens natuurgedachten zijn gevormd in het circuit van vogeltellers, is het een openbaring om de wereld van de milieubeweging binnen te stappen. Het is verbazend hoeveel mensen praten over en hun best doen voor zaken die vogels indirect ten goede zouden kunnen komen. Bestemmingsplannen, lokale agenda 21, EHS-visies, bondgenotenstrategieën, bewustzijnsbevordering, biologische landbouw... Het is maar goed dat de Zwarte Roodstaart die op het dak van zo'n kantoor zingt, niet altijd weet wat voor hem enkele verdiepingen lager wordt bekookstofd.

Omgekeerd is het voor milieubeschermers verbazend hoe weinig vogelkijkers consequenties trekken uit hun hobby in hun levensstijl: welke vogelkijker is nu zo 'gek' om vegetarisch te gaan eten zodat een Dodaars in Drenthe een schoon ven kan aantreffen? Hoeveel vogelkijkers laten de auto staan of gaan bewust niet per vliegtuig naar verre landen?

Inbreng van de vogelteller

Wanneer vogeltellers loskomen over de ambtelijke milieu- (en natuur)bescherming, schelden ze op de bureaucratie, tekentafelplanologie en abstracte plannen. Het praaticircus van beleid en belangenbehartiging wordt afgedaan als log en irrelevant. Concrete maatregelen ten behoeve van vogels waarmee het beleid dan eens komt, zijn vaak slecht of te laat. 'Waarom zorgen ze niet simpel voor meer geld voor...?' waarna de troetelsoort van de vogelteller volgt.

De enkele vogelteller die verzeild is geraakt binnen de milieubeweging, heeft volgens mij wel wat van zijn hobby meegenomen. Hieronder noem ik een paar kenmerken:

Ze hebben voorkeur voor verweving van natuur en landbouw boven scheiding ('Alleen vogels vliegen over de muur van West- naar Oost-Berlijn', Klein Orkest). In het huidige natuurbeleid van de overheid staat centraal om grote oppervlakten natuur te maken. Daarvoor worden stukken landbouwgrond omgezet in natuurreservaten. Binnen de landbouwgebieden gaat de natuur verder achteruit. Sommige natuurbeschermers zien geen alternatief dan deze weg: wil de natuur overleven in de toekomst, moet je grote gebieden maken met weinig negatieve beïnvloeding uit de omgeving. Andere natuurbeschermers, onderwie veel vogeltellers, blijven hame ren op de verwevenheid en onderlinge relaties tussen natuur in reservaten en landbouwgebieden. Naar mijn idee heeft de benadering via atlasblokken (in de grote Sovonprojecten in de jaren zeventig en tachtig) ervoor gezorgd dat veel vogeltellers niet in natuurreservaten denken. De topografische omgrenzing van de atlasblokken gaat dwars door alle natuur- en cultuurgebieden heen. Dat leert je inzien dat veel vogels (en ook andere ecologische verbanden) zich niet in een hokje laten duwen. Scheiding tussen natuur en landbouw is dan niet meer zo simpel als het lijkt.

Vogeltellers houden korte lijntjes met het buitenland. Binnen milieu-organisaties bestaat de neiging om veel aandacht te geven aan modern taalgebruik en actuele politieke belangstelling. Die aandacht gaat nogal eens ten koste van het besef van actuele ontwikkelingen in de vogelstand. Vogeltellers in de milieubeweging zetten hun collega's graag met beide benen op de

grond door bijvoorbeeld te wijzen naar het feit dat gegevens verouderd zijn.

Bij vogeltellers leeft weerzin tegen te veel ambtelijk taalgebruik. Doordat de milieubeweging op een kruispunt van veel verschillende culturen staat (ambtenaren, vrijwilligers, enzovoorts) worden nieuwe termen snel overgenomen (bijvoorbeeld: 'win-win-situaties' of 'niet-grondgebonden-landbouw'). Door de reeds vermelde korte lijntjes met de buitenwereld hebben vogeltellers hekel aan al te modieus taalgebruik.

Vogeltellers zien liever direct natuuronderhoud dan abstract milieubeleid. Sommige milieu-organisaties maken met de overheid afspraken om bijvoorbeeld een bosje intensiever te onderhouden door boeren, die dan minder worden beknot in hun mestregels. Andere milieu-organisaties zien dit niet zitten omdat het milieu daar op langere termijn de dupe van wordt. Vogeltellers zijn geneigd te kiezen voor de direct zichtbare winst van verbeterd onderhoud.

Gehechtheid aan de eigen streek is ook een kenmerk van veel vogeltellers. In de milieubeweging zie je (steeds vaker) een sterke oriëntatie op de onderwerpen die in de belangstelling staan bij de overheid. De bestaande problemen in natuur en milieu worden door milieubeschermers dan zo verwoord, dat ze aansluiten bij het referentiekader dat in de mode is. Vogeltellers zijn meer geneigd om de problemen in hun werkgebied bij de naam te noemen.

Zetrekwaarnemers op het Zuiderhavenhoofd van Scheveningen, 28 januari 1996.

Foto: Henk Harmsen.

Wanneer de hierboven beschreven eigenschappen verkeerd uitpakken, leiden ze bij vogeltellers tot monomane gerichtheid op uitsluitend de belangen van vogels. Het begrip 'natuur' is tegenwoordig zo breed, dat er veel tegenstrijdige belangen kunnen bestaan tussen uiteenlopende dieren en planten. Aanplant van bossen bevoordeelt bijvoorbeeld de Pad, Stinkende Gouwe en de Grote Bonte Specht. Het gaat echter ten koste van de Veldleeuwerik, akkerkruiden en de Grutto.

Conclusie

De vertaling van vogeltelling naar vogelbescherming wordt ondanks de papieren doelstelling zelden in één persoon verenigd. Het tellen van

■ Alco van Klinken, Zwanebloemweg 36, 9753 JJ Haren, (050) 534 70 59.

De schrijver werkt bij de Milieufederatie Groningen en heeft hier zijn persoonlijke indrukken weergegeven.

Drie Ganzendagen in Zwolle

De laatste jaren neemt het aantal wilde ganzen in Nederland toe, en daarmee ook de beheersproblematiek. Het is niet uitgesloten dat in de nabije toekomst ingrijpende keuzes zullen moeten worden gemaakt.

Om voor de hertoe noodzakelijke discussies tijdig een platform te vormen, worden de Ganzendagen georganiseerd. Drie dagen lang van 30 oktober tot en met 1 november 1997, staan ganzen centraal in het Ecodrome Park te Zwolle.

De eerste en tweede dag van de Ganzendagen (30 en 31 oktober 1997) zijn gereserveerd voor het Internationaal Wetenschappelijk Ganzen Symposium. Wetenschappers uit de gehele wereld zullen onder meer door lezingen, discussies en een excursie met elkaar van gedachten wisselen over zeer diverse onderwerpen. Genoemd worden: de gevolgen van de toenemende ganzenaantallen in Europa voor de internationale natuurbescherming, de voedingsstrategieën van de ganzen, de invloed van het lichaamsgewicht op het broedsucces, de populatieregulering bij de Grote Sneeuwgangs, de vleugelruï en het grootbrengen van de jongen als jaarlijks terugkerende kritische perioden, de invloed van predatoren op de grootte van ganzenpopulaties, het creëren van verspreide rustgebieden voor het beheer van ganzenpopulaties en de bedreiging van de arctische toendra's door de enorme aantallen Kleine Sneeuwgangen. De lezingen en discussies op dit congres vinden plaats in het Engels.

Belangstellenden voor het Internationaal Wetenschappelijk Symposium op 30 en 31 oktober kunnen een congresfolder en/of informatie aanvragen bij: Ecodrome Park, t.a.v. Congresadministratie Ganzendagen, Postbus 1095, 8001 BB Zwolle, (038) 423 70 30.

Verscheidene belanghebbende organisaties hebben hun medewerking aan het populair wetenschappelijk congres op 1 november toegezegd, waaronder overheidsinstaties, natuurbeherende organisaties, de agrarische sector, de toeristische sector, ganzenvaarders en -rings, de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland. De resultaten van het eerder gehouden Internationaal Wetenschappelijk Symposium vormen de start van het lezingenprogramma van deze congresdag. Daarna houden vertegenwoordigers van de diverse organisaties een voordracht, waarna een forumdiscussie plaatsvindt. In de middag zijn er workshops naar keuze.

Tijdens de openingsuren van het park wordt in de filmzaal de documentaire 'Onze Rotgans in Siberië' vertoond. Deze film laat zien hoe het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO) in samenwerking met biologen van de Russische Academie van Wetenschappen

vogels blijft meestal een hobby die daarbuiten niet zo diep gaat. De betrokkenheid bij de vogelwereld komt als de belangen van de vogelteller direct worden geraakt, bijvoorbeeld over de plaatsing van een observatiehut in een natuurgebied.

In het algemeen kan worden gesteld dat milieuorganisaties en kringen van vogeltellers weinig overlap hebben. Zelfs als je stelt dat 'het milieu' heel breed is en dus vaak niets met vogels van doen heeft is dat jammer. Het zou zinvol zijn als meer milieubeschermers wat van het 'buitengevoel' van vogeltellers zouden krijgen en omgekeerd dat vogeltellers wat meer milieubewustheid zouden tonen.

onderzoek doet in de hoogarctische streken van Siberië, op het Taimyr schiereiland. Voor het eerst was het mogelijk het broeden van de Rotgans te onderzoeken en te filmen in het ongerepte noorden van Siberië.

Op 1 november 1997, de derde dag, is er een populair wetenschappelijk congres.

Het uitwisselen van kennis en standpunten tussen de verschillende maatschappelijke groepen en organisaties, die zijn betrokken bij het ganzenbeheer in Nederland, staat hierbij centraal en moet leiden tot meer begrip voor elkaars opvattingen. Hierna kan richting worden gegeven aan een verantwoord ganzenbeheer in de toekomst. De Ganzendagen willen ook vaststellen op welke wijze Nederland in de toekomst zijn rol als gastland voor overwinterende ganzen moet invullen, en wel zo, dat dit leidt tot het behoud van gezonde, levensvatbare populaties en ontwikking van de ecosystemen waarin de ganzen jaarlijks verblijven wordt voorkomen.

Inschrijvingen voor Ganzendagen op 1 november 1997 zijn reeds gesloten. Wij ontvangen daarvoor te laat bericht. Deelname aan het populair wetenschappelijk congres op 1 november kost f 40,-. Dit is inclusief koffie en thee, maar exclusief lunch (f 12,50).

Het maximum aantal deelnemers is vastgesteld op driehonderd personen. Administratief aanspreekpunt: Theo Kemperman, hoofd Collecties en Vaste Presentaties Ecodrome Park, Postbus 1095, 8001 BB Zwolle, (038) 423 70 30, fax (038) 423 70 65. Wetenschappelijk aanspreekpunt: Bart Ebbing, hoofd van de sectie Zee- en Kustvogels, afdeling Aquatische Ecologie, IBN-DLO, Postbus 23, 6700 AA Wageningen.

In Nederland kennen wij zes verschillende wilde ganzensoorten, die hier in grote aantallen overwinteren. Ieder jaar worden door de ganzenwerkgroep van Sovon Vogelonderzoek Nederland tellingen georganiseerd van deze soorten; de volgende maxima zijn daarvan het resultaat over het seizoen 1995/1996: Brandgans 218.000 exemplaren, Grauwe Gans 125.000 exemplaren, Kleine Rietgans 21.000 exemplaren, Kolgans 645.000 exemplaren, Rietgans 105.300 exemplaren. Rotgans (1994/1995) 116.000 exemplaren. In kleine aantallen worden de meer zeldzame soorten aangetroffen als: Roodhalsgans, Dwerggans, Canadese Gans en de Sneeuwgangs. Het Ecodrome Park Zwolle is een nieuw themapark rond natuur en milieu. Het park huisvest onder andere een natuurmuseum, wisselentoonstellingen, een kenniscentrum, thematuinen en diverse recreatief-educatieve attracties.

Het park is bereikbaar per auto (volg de borden Ecodrome) en ligt op tien minuten loopafstand van het NS-station, Zwolle.